

Guidelines for prison and probation services regarding radicalisation and violent extremism

Unofficial translation into Latvian

Lignes directrices à l'intention des services pénitentiaires et de probation concernant la radicalisation et l'extrémisme violent

Traduction non officielle en letton

Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu

© Council of Europe [mars 2016], original English and French versions

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe [mars 2016], versions originales en anglais et français

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu

*(Pieņēmusi Ministru komiteja 2016. gada 2. martā
ministru vietnieku 1249. sanāksmē)*

I. ŠAJĀS VADLĪNIJĀS IZMANTOTĀ TERMINOLOĢIJA¹

Radikalizācija ir dinamisks process, kurā persona pakāpeniski pieņem vardarbīgo ekstrēmismu un kļūst par tā atbalstītāju. Šā procesa pamatā var būt ideoloģiska, politiska, reliģiska, sociāla, ekonomiska un personīga rakstura iemesli.

Vardarbīgais ekstrēmisms izpaužas kā tādu darbību popularizēšana, atbalstīšana un veikšana, kuras var novest pie terorisma un kuru mērķis ir aizstāvēt ideoloģiju, kas sludina rases, nacionālo, etnisko vai reliģisko pārkumu vai noliedz demokrātijas pamatprincipus un pamatvērtības.

Dinamiskā drošība ir jēdziens un darba metode, ar kuru personāls izvirza par prioritāti ikdienas saziņas un mijiedarbības ar ieslodzītajiem izveidi un uzturēšanu, pamatojoties uz profesionālo ētiku. Tās mērķis ir labāk saprast ieslodzītos un novērtēt riskus, ko viņi var radīt, kā arī nodrošināt drošumu, drošību un labu pārvaldību, lai veicinātu resocializāciju un sagatavošanos atbrīvošanai. Šis jēdziens jāaplūko plašākā drošības izpratnē, kas ietver arī strukturālo, organizatorisko un statisko drošību (sienas, barjeras, slēdzenes, apgaismojums un aprīkojums, ko vajadzības gadījumā izmanto ieslodzīto savaldīšanai).

II. DARBĪBAS JOMA

Šajās vadlīnijās ieteikti pasākumi ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem, lai novērstu to atbildībā esošo personu radikalizēšanos un vardarbīgā ekstrēmisma uzskatu pieņemšanu, kas var novest pie terorisma aktiem, kā arī, lai atklātu un pārvaldītu radikalizētās personas un palīdzētu viņām atgriezties normālā dzīvē sabiedrībā.

Ieteiktie pasākumi galvenokārt paredzēti piemērošanai attiecībā uz ieslodzītajiem, tostarp pirmstiesas apcietinājumā esošām personām, kā arī probācijas klientiem (nosacīti pirms termiņa atbrīvotām personām).

Ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu darbinieki ir galvenie šo pamatprincipu ieviesēji. Šos pamatprincipus var piemērot arī citu iestāžu un reliģisko konfesiju pārstāvji, kas strādā ar ieslodzītajiem un probācijas klientiem, kā arī juridiskie konsultanti, ģimenes locekļi un līdzilvēki.

Radikalizācija ir sociāla un politiska problēma, kas skar valsts iestādes kopumā. Ieslodzījuma vietas ir tikai viens iestāžu veids, kurās var notikt radikalizācija, taču efektīvu risinājumu var sniegt vienīgi vispusīga sociāla un politiska pieeja problēmas cēloņiem.

Lai arī Eiropas Padomes dalībvalstīs ir neliels tādu ieslodzīto un probācijas klientu skaits, kuriem draud radikalizēšanās vai kļūšana par vardarbīgiem ekstrēmistiem, tomēr ir svarīgi vēltīt ievērojamus resursus un centienus šīs problēmas efektīvai risināšanai, ņemot vērā bīstamību, ko tā rada sabiedrībai.

¹ Īstenības izteiksmes izmantošana šajās vadlīnijās atbilst Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komitejas (CDPC) normatīvo aktu izstrādes praksei penitenciārajā jomā. Šī prakse tika ieviesta, pieņemot Eiropas cietumu noteikumus 2006. gadā (Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm [Rec\(2006\)2](#)). Īstenības izteiksmes izmantošana nekādā veidā nenorāda uz spēkā esošām saistībām, kas noteiktas starptautiskos tiesību aktos, vai uz citu kategorisku vai obligātu noteikumu, kas dalībvalstīm jāievēro.

Šīs vadlīnijas piemēro atbilstoši attiecīgajiem starptautisko cilvēktiesību dokumentiem un standartiem, pilnīgi ievērojot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju. Šīs vadlīnijas uzsvēr un papildina spēkā esošos Eiropas Padomes standartus, un tās ir jālasa kopā ar noteikumiem, kas ietverti attiecīgajos Eiropas Padomes ieteikumos, jo īpaši Eiropas cietumu noteikumos (Ministru komitejas Ieteikums [Rec\(2006\)2](#)), Eiropas Padomes Probācijas noteikumos (Ministru komitejas Ieteikums [CM/Rec\(2010\)1](#)), Eiropas noteikumos par nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem, attiecībā uz kuriem tiek piemēroti sodi vai piespiedu līdzekļi (Ieteikums [CM/Rec\(2008\)11](#)), Ministru komitejas Ieteikumā [CM/Rec\(2012\)12](#) par ārvalstu ieslodzītajiem, Ministru komitejas Ieteikumā [CM/Rec\(2014\)3](#) par bīstamiem likumpārkāpējiem un Ministru komitejas Ieteikumā [CM/Rec\(2014\)4](#) par elektronisko uzraudzību.

Daži būtiskākie noteikumi un principi, kas iekļauti Eiropas cietumu noteikumos, ir īpaši uzsvērti, iekļaujot tos šo vadlīniju tekstā, lai atgādinātu ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem, ka tie nedrīkst atkāpties no šiem noteikumiem un principiem darbā ar to atbildībā esošajām radikalizētajām personām.

III. PAMATPRINCIPI UN VISPĀRĪGI APSVĒRUMI

a. Cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana

1. Radikalizācijas un vardarbīgā ekstrēmisma novēršanu un apkarošanu vienmēr veic, pamatojoties uz tiesiskuma principu un ievērojot starptautiskos cilvēktiesību standartus, jo cilvēktiesību un tiesiskuma ievērošana ir veiksmīgas radikalizācijas apkarošanas pasākuma būtiska daļa. Cilvēktiesību un tiesiskuma neievērošana ir viens no faktoriem, kas var veicināt radikalizācijas pieaugumu.

2. Spīdzināšana un necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās vai sods ir aizliegts. Ievēro izpaušmes brīvību un reliģiskās pārliecības brīvību.

b. Datu aizsardzības un privātuma ievērošana

3. Jebkāda ieslodzīto saskarsmes, saziņas un apmeklējumu uzraudzība un ierobežošana, kas tiek veikta, pamatojoties uz bažām par radikalizāciju, ir proporcionāla novērtētajam riskam un tiek īstenota, pilnīgi ievērojot starptautisko cilvēktiesību standartus un valsts tiesību aktus attiecībā uz personām, kurām atņemta brīvība, un atbilst Eiropas cietumu noteikumu 24. punktam par ieslodzīto saskarsmi ar ārpusauli.

4. Ja pastāv informācijas apmaiņa starp ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem, no vienas puses, un valsts tiesībaizsardzības un izlūkošanas iestādēm, no otras puses, jautājumos, kas saistīti ar radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu, vienojas par stingrām un skaidrām procedūrām privātuma un datu aizsardzības jomā un ievēro tās.

5. Darbiniekiem, kas nodarbojas ar ieslodzīto resocializāciju, jābūt pienācīgai autonomijai un neatkarībai no darbiniekiem, kuri iesaistīti izlūkdatu vākšanā par vardarbīgajiem ekstrēmistiem. Uzticēšanās, kas izriet no šādas autonomijas, ir priekšnoteikums tam, lai resocializācija būtu veiksmīga.

c. Brīvības atņemšana kā galējais līdzeklis

6. Lai efektīvi piemērotu principu, kas paredz, ka ieslodzījuma vietu izmanto kā galējo līdzekli, vienmēr, kad iespējams, piemēro dažādus konkrētajiem gadījumiem pielāgotus sodus un pasākumus, lai paturētu pārkāpējus sabiedrībā un uzlabotu viņu iespējas dzīvot bez noziegumu izdarīšanas. Sadarbība ar citām iestādēm šajā saistībā var veicināt labās prakses

apmaiņu par vispārīgiem preventīviem pasākumiem attiecībā uz radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu.

7. Gados jauni likumpārkāpēji var būt īpaši nenoturīgi pret radikalizāciju. Lai novērstu brīvības atņemšanas nelabvēlīgo ietekmi, vispirms apsver sabiedrībā izciešamo sodu un pasākumu izmantošanu. Darbam ar šiem likumpārkāpējiem velta papildu pūliņus un resursus.

d. Laba ieslodzījuma vietas pārvaldība

8. Laba ieslodzījuma vietas pārvaldība un laba kārtība ieslodzījuma vietā ietver ieslodzīto un personāla daudzveidības, iecietības un cilvēka cieņas principa ievērošanu, jo tas palīdz novērst situācijas, kas veicina radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu.

9. Lai arī vardarbība, rasisms, islāmfobija un citas diskriminācijas formas var nebūt pietiekams faktors, kas izraisa radikalizāciju, tas tomēr rada aizvainojumu un auglīgu augsni radikalizācijas scenāriju attīstībai. Radikalizācijas risku ieslodzījuma vietā var palielināt arī tādi faktori kā neatbilstoši ieslodzījuma apstākļi un pārblīvētība. Tāpēc šo jautājumu risināšana jāuztver kā radikalizācijas apkarošanas pasākuma neatņemama daļa.

10. Tāpat arī radikalizācijas procesus var veicināt un pastiprināt tas, ka ieslodzījuma vietas administrācija izmanto nesamērīgus pasākumus. Tāpēc soda pasākumus, spēku un speciālos līdzekļus izmanto proporcionāli tieša un nopietna labas kārtības, drošuma un drošības apdraudējuma līmenim attiecīgajā ieslodzījuma vietā, lai iespējami saglabātu attiecības, kuras raksturo uzticēšanās un atbalsts, lai palīdzētu likumpārkāpējam reintegrēties.

11. Ieslodzījuma vietu pārvaldībā iekļauj konsultāciju sniegšanu darbiniekiem un, ievērojot labas kārtības, drošuma un drošības vajadzības, ieslodzīto uzklaušīšanu jautājumos, kas skar vispārējos ieslodzījuma apstākļus.

12. Ieslodzīto drošuma sajūta un uzticēšanās darbinieku rīcības likumībai var radīt labvēlīgas izmaiņas un veicināt viņu resocializāciju un atgriešanos sabiedrībā. Tāpēc jādara viss iespējama, lai saglabātu un pilnveidotu šādas uzticībā balstītas attiecības, tādējādi palīdzot likumpārkāpējiem sākt vai veidot dzīvi bez noziedzības.

13. Cik vien tas ir iespējams, ieslodzījuma vietas un probācijas dienesti izraugās un pieņem darbā tādus darbiniekus, kuriem ir nepieciešamās valodas prasmes un kultūras izpratne. Darbinieku starpkultūru un dažādu ticību izpratnes uzlabošanu iekļauj izglītībā un apmācībā kā tās neatņemamu daļu, lai veicinātu izpratni par uzskatu un tradīciju daudzveidību un iecietību pret to.

14. Darbiniekus atlasa, atbalsta un apmāca, lai attīstītu un uzturētu šo darbinieku profesionālo ētiku un noturību pret iespējamo spiedienu, kas noved pie radikalizācijas.

15. Izglītošanas pasākumi ir būtiski to probācijas klientu un ieslodzīto resocializācijas procesā, kas var būt pieņēmuši vardarbīga ekstrēmisma uzskatus. Tie ne tikai strukturē ikdienu ieslodzījuma laikā, bet arī sniedz iespēju attīstīt jaunas prasmes, kas var atvieglot viņu atgriešanos sabiedrībā.

16. Lai cīnītos pret radikalizāciju ieslodzījuma vietā, labai ieslodzījuma vietas pārvaldībai ir nepieciešama ne tikai ar augsta profesionālā ētika un attieksme, bet arī ar pietiekami resursi. Tas nozīmē, ka var būt nepieciešami papildu līdzekļi jaunu darbinieku pieņemšanai un apmācībai.

IV. IESLODZĪJUMA VIETA UN PROBĀCIJAS DARBS

a. Novērtēšana

17. Starpdisciplinārām grupām jāveic riska un vajadzību novērtēšana. Sākotnējā un turpmākajā likumpārkāpēju riska un vajadzību novērtēšanā īpašu uzmanību pievērš to

likumpārkāpēju identificēšanai, kuri var būt nenoturīgi pret radikalizāciju. Ievērojot valsts riska novērtēšanas procedūras, jāreģistrē likumpārkāpēju viedokļi par šo jautājumu un likumpārkāpējiem jādod iespēja apstrīdēt šādus novērtējumus.

18. Lai izveidotu resocializācijas programmas, kuru mērķis ir ieslodzīto un probācijas klientu veiksmīga resocializācija, izstrādā novērtēšanas rīkus, kas īpaši paredzēti radikalizācijas risku identificēšanai, un šos rīkus izmanto no soda vai pasākumu piemērošanas sākuma, periodiski atkārtojot to piemērošanu, kad nepieciešams, ja pastāv bažas, ka ieslodzītais varētu būt radikalizācijas procesā.

b. Uzņemšana ieslodzījuma vietā un izvietošana

19. Īpaša uzmanība jāpievērš visu ieslodzīto uzņemšanas procedūrām, jo šādu procedūru pienācīga īstenošana rada ieslodzītajos uzticēšanās un drošības sajūtu, ļaujot pienācīgi novērtēt viņu veselības stāvokli uzņemšanas laikā un palīdzot veikt labu riska un vajadzību novērtēšanu, soda izpildes pasākumu plānošanu, klasificēšanu, izvietošana un izmitināšanu.

20. Neatkarīgi no tā, vai ieslodzītie, kuri sodīti par noziegumiem, kas saistīti ar terorismu, tiek turēti atsevišķās ieslodzījuma vietās vai ieslodzījuma vietu izolētās nodaļās vai turēti izklaidus visā ieslodzījuma vietu sistēmā, katra šāda ieslodzītā radītā riska atsevišķu novērtējumu veic pirms viņu izvietošana un šo novērtējumu periodiski pārskata.

c. Paaugstinātas drošības ieslodzījuma vietas vai paaugstinātas drošības sekcijas ieslodzījuma vietā un ieslodzīto pārvietošana

21. Arī nepieciešamību turēt tos ieslodzītos, kuri notiesāti par noziegumiem, kas saistīti ar terorismu, paaugstinātas drošības ieslodzījuma vietās vai paaugstinātā drošības režīmā parastās ieslodzījuma vietās katrā gadījumā novērtē atsevišķi, un šādus lēmumus periodiski pārskata. Šādos gadījumos piemēro Eiropas cietumu noteikumu 53. punktu, kas reglamentē īpašu paaugstinātas drošības pasākumu izmantošanu. Turklāt atbilstoši tam, kā norādīts Eiropas cietumu noteikumu 70. punktā, jebkuram ieslodzītajam, attiecībā uz kuru tiek piemēroti šādi pasākumi, ir tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt šādu lēmumu neatkarīgai iestādei.

22. Tādu ieslodzīto regulāra pārvietošana, kuri ir notiesāti par noziegumiem, kas saistīti ar terorismu, var nelabvēlīgi ietekmēt šo ieslodzīto reintegrācijas izredzes. Tāpēc šādas pārvietošanas nepieciešamība ir uzmanīgi jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi, vērtējot šādu ieslodzīto radīto risku.

d. Kultūra un reliģija

23. Atbilstoši Eiropas cietumu noteikumu 29. punktam ievēro kultūras un reliģijas tradīcijas attiecībā uz pārtikas uzņemšanu un, ciktāl tas ir praktiski iespējams, arī attiecībā uz apģērbu, lūgšanu iespējām un reliģiskajām brīvdienām. Ja iespējams, ieslodzītajiem ļauj ieturēt maltīti laikus, kas atbilst viņu reliģiskajām prasībām.

24. Ieslodzījuma vietu pārvaldes ir aicinātas slēgt vienošanās ar reliģiskajām konfesijām, lai nodrošinātu iespēju ieslodzījuma vietās iekļūt noteiktam skaitam apstiprinātu reliģijas pārstāvju proporcionāli to ieslodzīto skaitam, kuri pieder attiecīgajai ticībai. Reliģijas pārstāvjiem jābūt pienācīgi apmācītiem veikt savus pienākumus ieslodzījuma vietās pastāvošajā vidē.

25. Lai rosinātu pozitīvas izmaiņas ieslodzīto personībās, priekšroku dod tādiem reliģiskajiem pārstāvjiem, kuri ir pieskaņojušies kultūras normām un vērtībām un labi pārvalda valodas, kurās runā ieslodzītie. Apstiprinātajiem reliģijas pārstāvjiem piešķir pietiekamu laiku, telpu un resursus ieslodzīto privātai apraudzīšanai un kolektīvu tikšanos noturēšanai.

e. Iestāžu sadarbība

26. Ieslodzījuma vietas un probācijas dienesti sadarbojas gan savā starpā, gan ar citām tiesībsardzības iestādēm vietējā, valsts un starptautiskajā līmenī, jo, lai apkarotu radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu, kas noved pie terorisma aktiem, nepieciešama vispusīga pieeja, kas balstīta profesionālos standartos.

27. Ieslodzījuma vietas un probācijas dienesti sadarbojas ar citām valsts un privātām iestādēm un plašāku pilsonisko sabiedrību, lai nodrošinātu likumpārkāpēja aprūpi pēc viņa izlaišanas no ieslodzījuma vietas un veicinātu viņa atgriešanos sabiedrībā un reintegrāciju.

28. Zināšanu un labākās prakses apkopošana un izplatīšana starptautiskā līmenī atbilst ieslodzījuma vietu un probācijas dienestu interesēm.

V. RADIKALIZĀCIJAS UN VARDARBĪGĀ EKSTRĒMISMA ATKLĀŠANA, NOVĒRŠANA UN APKAROŠANA IESLODZĪJUMA VIETĀ

a. Dinamiskās drošības izmantošana

29. Darbiniekus, kuru tieši saskaras ar ieslodzītajiem, apmāca rīkoties saskaņā ar dinamiskās drošības principiem, lai uzturētu drošumu, drošību un labu kārtību ieslodzījuma vietā un veicinātu ieslodzīto resocializāciju. Jo īpaši šādi darbinieki jāapmāca izmantot starpkultūru starpniecību un dažādus ieviešanas paņēmienus krīzes vadības gadījumā.

b. Atklāšanas procedūras

30. Darbiniekiem, kuri tieši saskaras ar ieslodzītajiem, nodrošina apmācību un atbalstu, lai viņi spētu atšķirt reliģisko praksi no vardarbīga ekstrēmista uzvedības, un šos darbiniekus pilnvaro rīkoties ātri un samērīgi gadījumos, kad pastāv reāli un tieši draudi ieslodzīto vai darbinieku dzīvībai, veselībai vai neaizskaramībai. Jo īpaši darbiniekiem piešķir rīkus ziņošanai par bažām attiecībā uz radikalizāciju vardarbīgā ekstrēmisma virzienā, un piemēro atbilstošas procedūras šādu risku ātrai un profesionālai novērtēšanai.

31. Ja ieslodzījuma vietas un probācijas dienesti izstrādā un izmanto īpašus rīkus un paņēmienus radikalizētu ieslodzīto identificēšanai, lai palīdzētu saviem darbiniekiem, kuri tieši saskaras ar ieslodzītajiem, tas jā dara, pamatojoties uz profesionālajiem standartiem un ētikas normām, un šādus rīkus regulāri pārskata un atjaunina.

32. Kad tiek izstrādāti radikalizācijas indikatori, darbiniekus brīdina par to, ka, lai izvairītos no nepamatotiem spriedumiem, šādus indikatorus nevar apsvērt atrauti no konkrētajā gadījumā pastāvošajām personīgajām iezīmēm un īpašajiem apstākļiem.

33. Ja attiecīgajā ieslodzījuma vietā vai probācijas vietā pastāv bažas par radikalizāciju, vajadzības gadījumā var norīkot pienācīgi apmācītus ieslodzījuma vietas vai probācijas dienesta darbiniekus, lai nodrošinātu, ka darbinieki zina, pie kā vērsties pēc padoma radikalizācijas jautājumos, un ieslodzītie un probācijas klienti zina, kā ziņot par iespējamu radikalizāciju.

c. Īpašas programmas

34. Vajadzības gadījumā ieslodzītajiem un probācijas klientiem, jo īpaši personām, kuras tiek uzskatītas par nenoturīgām pret radikalizāciju, izstrādā un piedāvā īpašas programmas, tostarp mentoru izmantošanu, lai palīdzētu šīm personām atrast tādas iespējas dzīvē, kuras nebūtu

saistītas ar noziedzību un vardarbīgo ekstrēmismu. Šādu programmu īstenošanā vai uzraudzībā iesaista īpaši apmācītus darbiniekus.

35. Probācijas klientu un ieslodzīto resocializācijā var iesaistīt bijušos vardarbīgos ekstrēmistus, kuri ir atteikušies no vardarbības.

36. Katrā atsevišķā gadījumā var apsvērt arī reliģijas pārstāvju, brīvprātīgo, līdzcilvēku un ģimenes locekļu iesaistīšanu, jo tie var ievērojami veicināt likumpārkāpēju efektīvu reintegrāciju.

VI. DARBS PĒC PERSONAS ATBRĪVOŠANAS

37. Lai panāktu veiksmīgu reintegrāciju, ieslodzījuma vieta un probācijas dienests savā darbībā uztur sakarus un veido saites ar vietējām organizācijām, lai nodrošinātu, ka ieslodzījuma vai probācijas laikā izstrādātās programmas tiek turpinātas arī pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas vai pēc tam, kad beidzas probācijas klientu uzraudzība.

38. Tāpat arī bijušajiem ieslodzītajiem palīdz sazināties ar dažādām atbalsta struktūrām vietējā kopienā. Katrā atsevišķā gadījumā apsver ģimenes locekļu un sociālo tīklu iesaistīšanu, jo tie var labvēlīgi ietekmēt atgriešanos sabiedrībā.

39. Elektroniskas uzraudzības shēmas un citi kontroles pasākumi ir jāapvieno ar citiem profesionāliem pasākumiem un atbalsta pasākumiem, kuru mērķis ir radikalizētu likumpārkāpēju sociālā reintegrācija.

VII. IZPĒTE, NOVĒRTĒŠANA UN INFORMĀCIJAS SNIEGŠANA

40. Piešķir pietiekamus resursus radikalizācijas apkarošanai veltītas zinātniskās izpētes īstenošanai un pastāvošo programmu novērtēšanai. Jebkura šāda programma ir balstīta zināšanās un tiek regulāri pārskatīta.

41. Lai mazinātu sabiedrības bažas un panāktu izpratni, nepieciešams regulārs darbs ar plašsaziņas līdzekļiem.